

Добко Т., Дуднік О. Біобібліографічні посібники з історії національно-визвольних змагань українського народу (1917–1921 рр.) як джерело енциклопедичних досліджень // Українська енциклопедистика. Регіональний аспект. Матеріали 5-ї Міжнародної наукової конференції «Українська енциклопедистика» / За ред. М. Железняка, Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. С. 34–43.

DOI <https://doi.org/10.37068/ue.2017.3>

ДОБКО Тетяна

доктор наук із соціальних комунікацій
старший науковий співробітник

Національна бібліотека України імені Володимира Вернадського

ДУДНІК Олександр

кандидат історичних наук

Національна бібліотека України імені Володимира Вернадського

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСІБНИКИ З ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (1917–1921 рр.) ЯК ДЖЕРЕЛО ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Схарактеризовано біобібліографічні посібники, присвячені видатним діячам Української революції (1917–1921 рр.), видані в Україні та за кордоном упродовж ХХ–ХХІ століть. Розглянуто покажчики, приурочені В. Винниченку, М. Грушевському, С. Петлюрі, П. Скоропадському, В. Липинському, Н. Махну та ін. Звернуто увагу на важливість персональних покажчиків як невід’ємної джерельної бази для підготовки енциклопедичних праць, нових історичних досліджень, зокрема регіональних.

Ключові слова: історична бібліографія, Українська революція 1917–1921 рр., біобібліографічні покажчики, ХХ–ХХІ століття, В. Винниченко, М. Грушевський, С. Петлюра, П. Скоропадський, В. Липинський, Н. Махно, Українська державність.

Зі здобуттям незалежності України історична наука позбулася ідеологічного диктату і вийшла на якісно новий рівень осмислення історичного процесу в усій суперечливості його діалектики. Відомо, що джерелознавчі розвідки мають передувати власне історичним дослідженням.

В останні роки в Україні з’явилося чимало праць, присвячених історії регіонів, зокрема невеликих міст, сіл, відомих місцевих діячів. Регіональною історією активно займаються фахівці Інституту історії України НАН України, зокрема Я. В. Верменич, яка підготувала фундаментальне дослідження з теоретико-методологічних проблем [13]. Наукові розвідки з історії України та української історичної думки в регіональному аспекті з акцентом на проблемах місцевого населення і територіальних зв’язків, територіальної специфіки господарства, регіональних особливостей культури, ментальності й ідентичності публікують у спеціалізованому періодичному виданні Інституту історії України – збірнику наукових праць «Регіональна історія України».

Здобутки регіональної історії дають поштовх розвитку регіональної енциклопедистики, зокрема й її напрямку – енциклопедистики визначних постатей, уродженців краю, які цим самим збагачують історичну науку. Біобібліографічні покажчики є комплексним відображенням життя і діяльності визначних осіб, всебічно висвітлюють усі аспекти їхньої праці.

З огляду на відзначення 100-річчя Української національної революції 1917–1921 рр. дедалі більшої актуальності набуває інформація про біобібліографічні посібники, приурочені визначним учасникам тих подій. Адже роль особистості підвищується саме в переломні періоди історії держави.

Біобібліографічні видання з революційної тематики були започатковані ще в 1920-х рр. Щоправда, представники й дослідники національно-визвольних сил уклали такі посібники на честь національних героїв українського народу, які боролися за національні цінності, зокрема суверенну Українську Державу. Водночас радянські бібліографи присвячували такі праці, за окремими винятками, героям пролетарського класу, переважно більшовикам.

Отже, в умовах зовнішньої агресії, прагнучи сприяти поглибленню державотворчого процесу, збереженню суверенітету України, варто спрямовувати зусилля на відновлення національної, зокрема регіональної, а не класової історії українського народу. Позаяк остання не сприяє національній згоді в українському суспільстві.

Джерелами пошуку біобібліографічних покажчиків є каталоги найбільших бібліотек України, державні бібліографічні покажчики «Літопис книг» (видається від 1924 р.) Книжкової палати України, метабібліографічні покажчики, підготовлені Національною бібліотекою України (НБУ) імені Ярослава Мудрого, щорічники «Історія України» (від 1968 р.) Національної історичної бібліотеки України тощо. Ґрунтовним метабібліографічним джерелом є дослідження С. Білоконя «Довідкова книга з культурної спадщини України» (Київ, 2009), у якій представлено фактографічний зміст важливих довідкових видань: бібліографічних покажчиків, списків праць, щоденників, листування, зокрема, й відомих учасників Української революції 1917–1921 рр. – С. Єфремова, Є. Коновальця, В. Липинського [2]. Значним за обсягом та хронологічним охопленням є покажчик персональних посібників Інституту енциклопедичних досліджень НАН України «Науковці України ХХ – ХХІ століть: метабібліографія» (Київ, 2010) [20]. До нього ввійшли два покажчики, присвячені М. Грушевському. Масштабним і узагальнювальним джерелом є метабібліографічний посібник «Українські персональні бібліографічні покажчики» (Київ, 2015), що реєструє окремо видані упродовж 1856–2013 рр. покажчики, присвячені історичним та політичним діячам, науковцям письменникам, митцям, які своїм життям або діяльністю пов'язані з Україною. Однак, предметно-тематичний покажчик, вміщений у ньому, вказує лише на бібліографічні посібники, присвячені революційним діячам громадянської війни – більшовикам. Покажчики про національних діячів революційної доби відображено за іншими тематичними рубриками.

Варто зазначити, що в СРСР широко видавали для всіх читацьких категорій рекомендаційні біобібліографічні покажчики про відомих більшовиків-революціонерів як всієї України, так і окремих її регіонів і міст, наприклад: «Їх іменами названо вулиці», «Вони боролися за владу рад», «Борці за велику справу», «Борці за владу рад на Укра-

їні», «Їх імена безсмерті» та ін. У 1960–80-ті рр. видавали посібники на честь більшовицьких діячів України та регіонів.

Найбільш опрацьованою біобібліографічно є постать Михайла Грушевського, голови Української Центральної Ради (УЦР), першого президента України. «Матеріали до бібліографії друкованих праць академіка М. С. Грушевського за 1905–1928 рр.» з'явилися у 1929 р. як окрема частина ювілейного наукового збірника на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського (з нагоди 60-ї річниці життя та 40-х роковин наукової діяльності) [32]. Упорядники матеріалів розглядали їх як продовження покажчика І. Левицького, що був присвячений М. Грушевському його учнями і прихильниками з нагоди десятилітньої діяльності визначного діяча в Галичині (1894–1904) (Львів, 1906). Новий покажчик було укладено на основі книжкових і газетних фондів Всеукраїнської бібліотеки України (нині Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського) при Всеукраїнській Академії Наук (ВУАН) та наукових бібліотек Києва. Видання складається з трьох основних частин: розвідки, статті, замітки, матеріали; красне письменство; рецензії та додаткового бібліографічного списку праць академіка М. Грушевського, що надійшли від В. Дорошенка зі Львова.

У 1966 р. редактор журналу «Український Історик» (УІ) – відомий історик Любомир Винар започаткував теоретико-методичну концепцію грушевськознавства як наукової дисципліни [12] і визначив основні її складники. Це насамперед джерела і бібліографія. Л. Винар запропонував структуру бібліографії «грушевськознавства» у вузькому і широкому розумінні. У першому випадку – це традиційно праці Грушевського і про нього, які охоплювали всі бібліографічні види публікацій. Бібліографія у широкому розумінні містить: усі друковані і недруковані праці Грушевського (монографії, статті, рецензії, некрологи, збірники джерельних матеріалів, документи, звіти та ін.); недруковані архівні матеріали Грушевського, зокрема його епістолярна спадщина; друковані й недруковані праці та архівні матеріали родини Михайла Сергійовича, передусім його дружини Марії Грушевської і доньки Катерини, брата Олександра, сестри Ганни та інших членів родини важливі для бібліографії фотодокументів грушевськознавства [17]. У 1984 р. в Мюнхені Л. Винар видав біобібліографічний покажчик «Mychajlo Hrussevs'kuj» [35], у якому представив матеріали за 1866–1934 рр. У 1998 р. вийшла книга «Винар Любомир. Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток», яка містить першу розлогу бібліографію «Грушевськіяни» Л. Винара, опрацьовану С. Чолган¹ [4].

Значний внесок у бібліографію М. Грушевського у перше десятиріччя незалежності України зробили сучасні вітчизняні історики Б. Грановський та І. Гирич. Так, у 1991 р. Б. Грановський підготував біобібліографічну брошуру «Академік М. С. Грушевський: матеріали до бібліографії про життя і діяльність за 1914–1934 рр.» [1], де вмістив бібліографічні відомості про бібліографії академіка, видрукувані в українсько- та російськомовній емігрантській періодиці, а також газетах окупаційної доби (1941–1944 рр.), що тривалий час зберігалися у спецховищах.

¹A Historical Atlas of the Jewish People. From the time of the Patriarchs to the Present. General editor Eli Barnavi. English edition editor Miriam Eliav-Felldon. Cartography Mishel Opatowski. London: Hutchinson, 1992. XII, 299 p.; Исторический атлас еврейского народа со времен праотцев до наших дней / Под ред. Э. Барнави. Пер. с англ. В. Гопмана. М.: Книжники, 2014. 375 с.

У 1996 р. світ побачив біобібліографічний покажчик І. Гирича «Епістолярна спадщина Михайла Грушевського (Покажчик до фонду № 1235 у ЦДІА у м. Києві)» [8]. Видання складається з трьох частин: листи до М. Грушевського (індивідуальні й від установ), адресати листів М. Грушевського та візитні картки, з-поміж яких чимало матеріалів часів національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 рр.

Грунтовний біобібліографічний покажчик «Михайло Грушевський – перший президент України, академік» уклав Б. Грановський (Київ, 2001) [18]. Видання присвячено десятиріччю незалежності України та 135-літтю від дня народження М. С. Грушевського і містить літературу та документи за 1885–2000 рр. У вступній статті посібника автор-упорядник висвітлює історію «грушевськознавства», започатковану ще за життя академіка, називає найвідоміших дослідників цієї тематики. Покажчик містить чимало матеріалів революційної доби, зокрема промови, виступи, листи М. Грушевського.

У 2016 р. з нагоди 150-річчя від дня народження М. Грушевського фахівці бібліотеки Івано-Франківського національного науково-технічного університету нафти і газу та Запорізької наукової бібліотеки підготували покажчики «Михайло Грушевський – творець української державності» [19] і «Людина великого масштабу» [16]. Посібники висвітлюють основні видання творів М. Грушевського, літературу про його життя і наукову спадщину.

У пореволюційні роки, зокрема у міжвоєнний період, в еміграції П. Зленко започаткував укладання біобібліографічних видань на честь головнокомандувача армії Української Народної Республіки (УНР) С. Петлюри. Підготовлений П. Зленком біобібліографічний список «Симон Петлюра (матеріали для бібліографічного покажчика)» (Париж, 1939) [10] надрукувала Українська бібліотека Симона Петлюри в Парижі. Посібник містить насамперед книги, статті, спогади, нариси, описи, інформаційні замітки українською й іноземними мовами про С. Петлюру. Великий інтерес становлять повідомлення про українського отамана в іноземній пресі – німецькій, французькій, польській, російській. Наступний покажчик, присвячений С. Петлюрі, з'явився в середині ХХ ст. Його укладачами стали українські вчені з діаспори – Олег і Олександра Підгайні [34].

У незалежній Україні біобібліографічні видання, приурочені Отаману армії УНР побачили світ на початку ХХІ ст. – «Петлюра С. В. (1879–1926)» (Дніпропетровськ, 2007) [22] і «Симон Петлюра на сторінках українських газет 1917–1920 років» (Київ, 2015) [28]. До першого з названих сучасних посібників про С. Петлюру ввійшли документи 1913–2007 рр. видання, а також література з книжкової колекції української діаспори з Канади (осередок Торонто), що зберігається у фондах Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки (нині м. Дніпро) (загалом 119 бібліографічних записів).

Матеріали другого покажчика містять 2704 описи і хронологічно висвітлюють діяльність С. Петлюри в розбудові Українських збройних сил та в обороні української державності, його погляди на зовнішню політику УНР [28].

Перший бібліографічний покажчик на честь одного з відомих учасників Української революції, члена Української демократично-хліборобської партії, автора політичної

концепції конституційної монархії в Україні, посла уряду Гетьмана П. Скоропадського до Австро-Угорщини (1918 р.) В'ячеслава Липинського підготувала А. К. Струтинська ще в 1932 р. [2: 286]. У 2007 р. з'явилися одразу три покажчики з нагоди 125-річчя від дня народження В. Липинського. Це покажчик Дніпропетровської обласної наукової бібліотеки «Липинський В'ячеслав Казимирович (17. 04. 1882 – 14. 06. 1931)», підготовлений за матеріалами Канадсько-Українського бібліотечного центру літератури при бібліотеці. Другий – «В'ячеслав Липинський: постать на тлі доби (1882–1931)» (Київ, 2007), укладений фахівцями Публічної бібліотеки імені Лесі Українки. Видання містить бібліографію творів та літератури про життя і діяльність відомого історика, політика і дипломата. Третій покажчик «Ідеолог українського консерватизму» створено дослідниками Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського; світ його побачив у вигляді електронного видання. У 2012 р. до 130-річчя від дня народження В'ячеслава Липинського з'явилося ще два покажчика – «Я хочу, щоб була Україна» (Луцьк, 2012) фахівців бібліотеки Волинського національного університету імені Лесі Українки та «Добрий дипломат, справжній державний муж, великий український патріот» (Запоріжжя, 2012) дослідників Запорізького національного університету.

Праці відомих діячів українського національно-визвольного руху відображає покажчик «Бібліографія праць професора Д. І. Дорошенка за 1899–1942 рр.» (Прага, 1942), де описано його твори, що вийшли друком у революційну добу, та «Бібліографія творів Дмитра Донцова» (Вінздор, 1958), яку уклала П. Штепа. В останній також вказано актуальні й нині праці ідеолога українського інтегрального націоналізму, зокрема «Міжнародне положення України і Росії» (Київ, 1918), «Українська державна думка і Європа» (Львів, 1919). У 2014 р. співробітниками Львівської національної бібліотеки підготовлено біобібліографічний нарис, присвячений 130-річчю від дня народження Дмитра Донцова «Жити і бути всупереч усьому!» [9].

Наприкінці ХХ ст. дослідники української діаспори започаткували висвітлення заходами бібліографії особистості керівника Генерального Секретаріату УНР Володимира Винниченка. У 1989 р. Р. Маланчук за підтримки Української Вільної Академії Наук у США і Канадського інституту українських студій Альбертського університету підготував анотовану бібліографію «Володимир Винниченко» (Едмонтон, 1989) [5]. У першій частині посібника подано твори В. Винниченка, з-поміж яких – публіцистика революційної доби (статті, виступи, листи, доповідні записки, щоденник тощо). У другій частині – література про відомого письменника і голову уряду УНР. Цінність матеріалів покажчика ще й у тому, що у ньому представлено архів В. Винниченка, який знаходиться у Колумбійському університеті США, а також маловідому в Україні літературу державних, приватних і публічних бібліотек, наукових товариств і установ США та Канади.

У 1995 р. з нагоди відзначення 115-ї річниці від дня народження видатного українського письменника і політичного діяча опубліковано посібник «Володимир Кирилович Винниченко (1880–1951)» (Харків, 1995). За своєю структурою видання подібне до покажчика Р. Маланчука, проте містить праці радянських авторів періоду «відлиги» і дослідників першої половини 1990-х рр., усього 865 бібліографічних записів [6].

У 2010 р. Кіровоградська обласна наукова бібліотека (нині м. Кропивницький) з нагоди 130-річчя від дня народження видатного уродженця свого регіону видала бібліографічний покажчик «Володимир Винниченко – письменник, філософ, публіцист, політик». Посібник складається з трьох частин: «Спадщина В. Винниченка» – це перелік художніх творів письменника, його щоденники, епістолярій, публіцистика, що розміщені у фондах бібліотеки; «Література про життя і діяльність В. Винниченка» – матеріали про життєвий та творчий шлях митця і громадсько-політичного діяча, наукові дослідження різних аспектів його літературної творчості, спогади про Винниченка тощо. Чимало представленої в покажчику літератури стосується революційної доби.

У 1996 р. опубліковано біобібліографічний покажчик на честь керівника Української Держави у 1918 р. – «Гетьман Павло Скоропадський (1873–1945)» (Київ, 1996) [7] Ганни й Івана Шовкоплясів, який містить праці самого П. Скоропадського та відкриває читачам нові й доступні на той час вітчизняні й зарубіжні видання, присвячені життєдіяльності визначного державного діяча. Загалом у покажчику представлено 330 бібліографічних записів, що охоплюють публікації 1918–1995 років.

Біобібліографічний посібник «Життя та діяльність Павла Скоропадського в українській історіографії 1991–2011 рр.» [3] (Київ, 2012) Ю. Булгакова і С. Павленка відображає матеріали конференцій, ювілейних збірників, дисертацій, статей і довідкових видань (усього 448 бібліографічних записів).

Фахівці Запорізької наукової бібліотеки і Державної бібліотеки України для юнацтва підготували покажчики з нагоди чергової річниці від дня народження П. Скоропадського: «Останній гетьман України. До відзначення 140-річчя від дня народження Павла Петровича Скоропадського (1873–1945)» (Запоріжжя, 2013) [23] та «Останній гетьман Української Держави Павло Скоропадський: до 140-річчя від дня народження великого гетьмана» (Київ, 2013) [24]. Видання містять матеріали, що висвітлюють різні етапи життя і діяльності П. Скоропадського.

Лише в період незалежності України побачили світ персональні покажчики на честь героя селянського повстанського руху в Центральних і Південних регіонах України, командувача Революційної повстанської армії України, анархіста – Нестора Махна – «Нестор Махно: реальність і міфи» та «Легендарний син Гуляйпілля» (Запоріжжя, 1999; 2014) [20, 15].

100-річчю українських національно-визвольних змагань у Придніпров'ї приурочено біобібліографічний покажчик Т. Цимлякової «Січеславщина в огні та бурі революції 1917–1921 рр.». До посібника увійшли окремі видання та публікації з книжкових збірників і періодичних видань за період від початку 1990-х років і до нинішнього часу. Матеріали покажчика містять біобібліографію визначних і водночас маловідомих в Україні діячів українського національного руху на Січеславщині, зокрема Д. Лисиченка, М. Кузьменка, Т. Романченка [31].

Невідомим або маловідомим героям визвольної доби, зокрема козакам-гайдамакам Холодного Яру на Черкащині, які боролися проти більшовиків і створили Холодноярську республіку (1918–1922 рр.), присвячений історико-краєзнавчий бібліографічно-фактологічний покажчик «Під зеленими шатами Холодного Яру: сторінками історії» (Черкаси, 2011) [25].

Важливими для досліджень, особливо в регіональному контексті, є покажчики, присвячені діячам Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). У 1997 р. НБУ імені Ярослава Мудрого опублікувала біобібліографічний нарис, присвячений Л. Бачинському – видатному політичному і громадському діячеві, одному з натхненників злуки ЗУНР і УНР, провідникові Українсько-руської радикальної партії, віце-президенту Української Народної Ради ЗУНР [26].

З нагоди 120-річчя від дня народження видатного національного героя – борця за незалежність України Є. Коновальця Львівська обласна універсальна наукова бібліотека видала біобібліографічний нарис «Провідник буремної доби. Євген Коновалець» (Львів, 2012) [27]. У 2015 р. бібліографи Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефанника підготували біобібліографічний покажчик, присвячений відомому українському бібліографу, видавцю, громадському і політичному діячу тієї доби Івану Калиновичу [11]. Варто зазначити, що бібліографію праць та літературу про видатних діячів та учасників визвольних змагань відображено у загальних та тематичних покажчиках «Українська революція і державність (1917–1920 рр.)» (Київ, 2001), «Українська Центральна Рада: сторінки історії» (Харків, 1999) та ін. [29, 30]. До ювілею УЦР вийшов бібліографічний покажчик «Українська Центральна Рада як чинник національної державності: до 100-річчя утворення УЦР» (Запоріжжя, 2017), один із розділів якого присвячено її діячам [30].

На сьогодні наукові співробітники відділу національної бібліографії Національної бібліотеки України імені Володимира Вернадського працюють над новим бібліографічним виданням «Українська революція і державність (1917–1921)», що охоплюватиме літературу, видану в період 2000–2018 рр. Бібліографічна база даних покажчика нині складається з понад 5 тисяч записів. Створює власну базу даних, присвячену Українській революції, й Національна історична бібліотека Україна. Наукові бібліотеки ВНЗ та обласні наукові бібліотеки готують книжкові виставки, бібліографічні посібники, що описують революційну добу переважно на красномовних матеріалах. Однак сучасні бібліографічні дослідження визвольних змагань революційної доби ще не охопили всієї палітри національних героїв та історії країв і регіонів, недостатньо інформації й про вже підготовлені покажчики.

Література

1. Академік М. С. Грушевський: матеріали до бібліографії про життя і діяльність за 1914–1934 рр. з українсько- та російськомовної еміграційної та окупаційної періодики 1914–1944 рр. Вип. 1 / Уклад. Б. В. Грановський; Голов. архів. упраління при Кабінеті міністрів України. К., 1991. 25 с.
2. Білокінь С. І. Довідкова книга з культурної спадщини України: метабібліогр., зміст біогр. та ін. словників тощо: робочий зошит / НАН України, Центр культуролог. студій Ін-ту історії України. К., 2009. 514 с.
3. Булгаков Ю., Павленко С. Життя та діяльність Павла Скоропадського в українській історіографії 1991–2011 рр.: бібліографія / Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К.: Логос, 2012. 59 с.

4. Винар Любомир. Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток: том 5 / Укр. іст. т-во, Міжнар. т-во ім. М. Грушевського, Фондація ім. О. Ольжича. К.; Львів; Париж; Нью-Йорк; Торонто: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. 216 с.
5. Володимир Винниченко: анована бібліогр. / Упоряд. В. Стельмашенко; Укр. Вільна Акад. Наук у США, Коміс. для вивчення і публікації спадщини Володимира Винниченка, Канад. ін-т укр. студій, Альберт. ун-т, 1989. 760 с.
6. Володимир Кирилович Винниченко (1880–1951): Бібліогр. покажчик / М-во культури та мистецтв України, Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. Харків, 1995. 110 с.
7. Гетьман Павло Скоропадський (1873–1945): матеріали для бібліографії / Відп. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Центр. наук. б-ка ім. В. І. Вернадського. К.: Бібл. вісн., 1996. 54 с.
8. Епістолярна спадщина Михайла Грушевського (Покажчик до фонду № 1235 у ЦДІА у м. Києві) / Упоряд. І. Гирич; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Центр. держ. іст. архів України. К., 1996. 107 с.
9. Жити і бути всупереч усьому!: біобібліографічний нарис до 130-річчя від дня народження Д. Донцова / ЛОУНБ. Львів, 2013. 50 с.
10. Зленко П. Симон Петлюра: (Матеріяли для бібліогр. покажч.) / П. Зленко. Париж: Вид. Укр. б-ки ім. С. Петлюри, 1939. 70 с.
11. Іван Калинович (1884–1927): біобібліогр. покажчик / Уклад. Т. Ю. Кульчицька; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. Львів, 2015. 94 с.
12. Ковальський М., Атаманенко А. Теоретичне обґрунтування грушевськознавства (До 70-ліття Любомира Винара) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Вип. 10. К., 2004. С. 30–41.
13. Колесник І. Регіональна історія в українській історіографії: практика та рефлексія // Регіональна історія України / НАН України, Ін-т історії України. К., 2007. Вип. 1. с. 205–220.
14. Кучабський В. Безручко М., Коновалець Є. Золоті ворота. Історія Січових Стрільців. 1917–1919 / Наук. т-во ім. Шевченка. Львів; Рочестер, 2004. 395 с.
15. Легендарний син Гуляйпілля: (до 125-річчя від дня народж. Нестора Івановича Махна): бібліогр. покажчик / Запоріж. обл. універс. наук. б-ка ім. О. М. Горького. Запоріжжя: ВАЛПІС, 2014. 115 с.
16. Людина великого масштабу: до 150-річчя від дня народж. Михайла Грушевського: бібліогр. покажчик / Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя: ЗНУ, 2016. 56 с.
17. Макар Ю. І. До 75-річчя Любомира Романа Винара / Ю. І. Макар, А. Є. Атаманенко // Український історичний журнал. 2007. № 2. С. 225–229.
18. Михайло Грушевський – перший президент України, академік: біобібліографія, (1885–2000 рр.) / Уклад. Б. В. Грановський. К., 2001. 384 с.
19. Михайло Грушевський – творець української державності: (до 150-річчя від дня народження): бібліогр. рек. список / Івано-Франківськ. нац. наук.-техн. ун-т нафти і газу, Наук.-техн. б-ка, Інформац. бібліогр. відділ. Івано-Франківськ, 2016. 20 с.

20. Науковці України ХХ – ХХІ століть: метабібліографія / НАН України, Ін-т енциклопедичних досліджень. К., 2010. 476 с.
21. Нестор Махно: реальність і міфи: Бібліогр. покажч. / Запоріз. обл. універс. наук. б-ка. Запоріжжя, 1999. 20 с.
22. Петлюра С. В. (1879–1926): бібліографія / Дніпропетровськ. обл. універс. наук. б-ка. Дніпропетровськ, 2007. 13 с.
23. Останній гетьман України: до відзначення 140-річчя від дня народж. Павла Петровича Скоропадського (1873 – 1945): Бібліогр. покажчик / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя, 2013. 26 с.
24. Останній гетьман Української Держави Павло Скоропадський: до 140-річчя від дня народж. велик. гетьмана: Бібліогр. покажч. / М-во культури України, ДЗ «Держ. б-ка України для юнацтва». К., 2013. 47 с.
25. Під зеленими шатами Холодного Яру: сторінками історії: Бібліогр.-фактогр. покажч. / Упр. культури Черкас. облдержадмін., Черкас. обл. універс. наук. б-ка ім. Т. Шевченка. Черкаси, 2011. 40 с.
26. Погребенник Ф. П. Лев Бачинський (1872–1930): Біобібліогр. нарис / Нац. парлам. б-ка України. К., 1997. 30 с.
27. Провідник буремної доби. Євген Коновалець: біобібліогр. нарис / Львів. обл. універс. наук. б-ка. Львів, 2012. 72 с.
28. Симон Петлюра на сторінках українських газет 1917–1920 років: матеріали до біобібліогр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2015. 377 с.
29. Українська революція і державність (1917–1920 рр.): наук.-бібліогр. видання / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2001. 816 с.
30. Українська Центральна Рада як чинник національної державності: до 100-річчя утворення УЦР: бібліогр. покажчик / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя, 2017. 114 с.
31. Цимлякова Т. Січеславщина в огні та бурі революції 1917–1921 рр. (до 100-річчя українських визвольних змагань): реком. бібліогр. покажчик / Дніпропетровськ. обл. універс. наук. б-ка ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, Дніпропетровськ. нац. іст. музей ім. Д. І. Яворницького. Дніпро, 2017. 68 с.
32. Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського: з нагоди шістдесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності. Ч. 3: Матеріали до бібліографії друкованих праць академіка Грушевського за 1905–1928 рр. / Всеукр. АН. К., 1929. 104 с.
33. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. К., 2015. 469 с.
34. Pidhainy O. S., Pidhainy O. I. Symon Petlura. Toronto; New York: New Review Books, 1977. 71 p.
35. Wynar L. Mychajlo Hrusevs'kyj: biobibliographische quelle, 1866–1934. München, 1984. 68 s.

**BIOBIBLIOGRAPHIC INDEXES
TO THE HISTORY OF THE NATIONAL LIBERATION MOVEMENT
IN UKRAINE (1917–1921) AS A SOURCE FOR ENCYCLOPEDIA SCIENCE**

The study focuses on analyzing biobibliographic materials that concern outstanding figures of the Ukrainian Revolution (1917–1921) published in Ukraine and abroad in the 20th century. Particularly materials dedicated to V. Vynnychenko, M. Hrushevsky, S. Petlyura, P. Skoropadsky, V. Lypynsky. N. Makhno et al. The attention is paid to the importance of personal indexes as an integral part of the source database for the preparation of encyclopedic works, new historical researches, in particular regional ones.

Keywords: *historical bibliography, bibliographic guides, biobibliographic indexes, Ukrainian Revolution of 1917–1921, 19th – 20th centuries, V. Vynnychenko, M. Hrushevsky, S. Petlyura, P. Skoropadsky, V. Lypynsky. N. Makhno, Ukrainian nationhood.*